

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum aliquis mercatur volendo id, quod de necessitate vult.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

scilicet respectu obiecti, respectu actus, & respectu ordinis in finem. Respectu obiecti quidem est indeterminata voluntas, quantum ad ea quae sunt ad finem, non quantum ad ipsum finem ultimum, ut dictum est. quod ideo contingit, quia ad finem ultimum multis vijs perueniri potest, & diuersis diuersa viae conueniunt pueniendi in ipsum. Et ideo non potuit esse appetitus voluntatis determinatus in ea, quae sunt ad finem, sicut est in rebus naturalibus, quae ad certum finem & determinatum non habent, nisi certam, & determinatam viam. Et sic patet quod res naturales, sicut de necessitate appetunt finem, ita & ea quae sunt ad finem, ut nihil sit in eis accipere quod possint appetere, vel non appetere. Sed voluntas de necessitate appetit finem ultimum, ut non possit ipsum non appetere: sed non de necessitate appetit aliquid eorum, quae sunt ad finem. Unde respectu huius est in potestate eius appetere hoc, vel illud. Secundo est voluntas indeterminata respectu actus: quia circa obiectum determinatum potest uti actu suo cum voluerit, vel non uti potest, exire in actum volendi respectu cuiuslibet & non exire, quod in rebus naturalibus non contingit. Graue enim semper descendit deorsum in actu, nisi aliquid prohibeat. Quod exinde contingit, quod res inanimatae non sunt motae a seipsis: sed ab alijs, unde non est in eis moueri, vel non moueri. Res autem animatae mouentur a seipsis, & inde est quod voluntas potest velle, & non velle. Tertio indeterminatio voluntatis est respectu ordinis ad finem, in quantum voluntas potest appetere id, quod secundum veritatem in finem debitum ordinatur, vel secundum apparentiam tantum. Et haec indeterminatio ex duobus contingit. scilicet ex indeterminacione circa obiectum in his, quae sunt ad finem, & iterum ex indeterminacione apprehensionis, quae potest esse recta & non recta: sicut ex aliquo principio vero dato non sequitur falsa conclusio, nisi per aliquam falsitatem rationis, uel assumentis aliquam falsam, uel falso ordinantis principium in conclusionem. Ita ex quo inest appetitus rectus ultimi finis, non possit sequi quod aliquis aliquid inordinate appeteret, nisi ratione acciperet aliquid inordinate in finem, quod non est ordinabile in finem. Sicut qui appetit beatitudinem appetitu recto, nunquam educeretur in appetendam fornicationem, nisi in quantum apprehendit eam, ut quoddam hominis bonum, in quantum est quoddam delectabile bonum, & sicut ordinabilem in beatitudinem, uel ut quaedam imaginem eius. Et ex hoc sequitur indeterminatio uoluntatis, quae bonum potest, uel malum appetere. Cum autem uoluntas dicatur libera, in quantum necessitate non habet, libertas uoluntatis in tribus considerabitur. scilicet quantum ad actum, in quantum potest uelle, uel non uelle, & quantum ad obiectum, in quantum potest uelle hoc, uel illud, & eius oppositum, & quantum ad ordinem finis, in quantum potest uelle bonum, uel malum. Sed quantum ad primum horum inest libertas uoluntati, in quolibet statu naturae respectu cuiuslibet obiecti. Secundum uero horum est respectu quorundam obiectorum, scilicet respectu eorum quae sunt ad finem, & non ipsius finis, & etiam secundum quemlibet statum naturae. Tertium uero non est respectu omnium obiectorum: sed quorundam eorum, scilicet quae sunt ad finem: nec respectu cuiuslibet status naturae: sed illius tantum in quo natura deficere potest. Nam ubi non est defectus in apprehendendo & conferendo, non potest esse uoluntas mali in his, quae sunt ad finem, sicut patet in beatis. Et pro tanto dicitur, quod uelle malum, nec est

A libertas, nec pars libertatis, quamuis sit quoddam libertatis signum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod esse animae non est determinatum a seipsa, sed ab alio: sed ipsa determinat sibi finem uelle. Et ideo quamuis esse sit immutabile, tamen uelle indeterminatum est, ac per hoc in diuersa flexibile. Et tamen non est verum, quod intelligere sit nobilius quam esse: sed determinatur ab esse, immo sic esse eo est nobilius secundum Dionysium 5. cap. de Diuinis nominibus.

AD SECUNDUM dicendum, quod conformitas imaginis attenditur secundum potentias naturales, quae sunt ei determinatae a natura. Et ideo illa conformitas semper manet. Sed secunda conformitas, quae est similitudinis est per gratiam & habitus & actus virtutum, ad quae omnia ordinantur per actum uoluntatis, qui in sua potestate consistit, & ideo ista conformitas non semper manet.

AD TERTIUM dicendum, quod in Deo non est potentia passiva, uel materialis quae distinguitur contra actum, de qua obiectio procedit: sed potentia actiua, quae est ipse actus: quia unumquodque est potens agere secundum quod est actu. Et tamen quod uoluntas sit flexibilis ad malum, non habet secundum quod est a Deo: sed secundum quod est de nihilo.

AD QUARTUM dicendum, quod in scientijs demonstrationis conclusiones hoc modo se habent ad principia, quod remota conclusione remouetur principium. Et sic propter hanc determinationem conclusionum respectu principiorum, ex ipsis principijs intellectus cogitur ad consentiendum conclusionibus. Sed ea quae sunt ad finem, non habent hanc determinationem respectu finis, ut remoto aliquo eorum remoueatur finis, cum per diuersas uias possit perueniri ad finem ultimum, uel secundum ueritatem, uel secundum apparentiam. Et ideo ex necessitate quae inest appetitui uoluntario respectu finis, non inducitur necessitas ei respectu eorum, quae sunt ad finem.

AD QUINTUM dicendum, quod uoluntas uult naturaliter bonum, sed non determinate hoc bonum uel illud: sicut uisus naturaliter uidet colorem: sed non hunc uel illum determinate. Et propter hoc quicquid uult, uult sub ratione boni: non tamen oportet quod semper hoc uel illud bonum uelit.

AD SEXTUM dicendum, quod nihil est adeo malum, quod non possit habere aliquam speciem boni, & ratione illius bonitatis habet, quod mouere possit appetitum.

ARTICVLVS VII.

Verum aliquis mereatur uolendo illud, quod de necessitate uult.

SEPTIMO quaeritur, utrum aliquis mereatur uolendo illud quod de necessitate uult. Et uidetur quod non, quia illud quod de necessitate uult, naturaliter uult: sed naturalibus non meremur, ergo tali uoluntate non meremur.

¶ 2 Præ. Meritum & demeritum sunt circa idem: sed nullus demeretur in eo, quod vitare non potest secundum Augustinum, ergo nullus meretur in eo, quod de necessitate uult.

¶ 3 Præ. Nullus meretur nisi per actum uirtutis, sed omnis actus uirtutis est ex electione, non autem ex naturali inclinatione, ergo nullus meretur in eo, quod de necessitate uult.

SED CONTRA, Deum naturaliter ex necessitate quilibet creatura appetit: sed in dilectione Dei meremur, ergo in eo quod necessario quis uult mereri potest.

¶ 2 Præ.

D. 55.

D. 559. Paulo a pr. & pars ante medium.

D. 494.

1. 2. q. 88. artic. 6.

1. retr. q. 2. g. Paul. ante medium.

¶ 1. Præ. Beatitudo in vita æterna consistit: sed san-
cti volendo vitam æternam merentur. ergo aliquis
meretur volendo id, quod naturaliter vult.

RESPON. Dicendum, quod aliquis volendo id,
quod naturaliter vult, quodammodo meretur, &
quodammodo non. Ad cuius evidentiam sciendū
est, quod differenter est aliquid prouisum homini
& ceteris animalibus, tam secundum corpus, quam
secundum animam. Alijs enim animalibus secundum
corpus prouisa sunt specialia tegumenta, sicut
coriorum durum, & plumæ, & aliqua huiusmodi spe-
cialia munimenta, sicut cornua, ungues, & huiusmo-
di, & hoc quia habent paucas vias operandi, ad quas
possunt determinata instrumenta ordinari. Sed homi-
ni ista prouisa sunt in generali, in quantum sunt
ei data manus a natura, quibus sibi valeat varia &
tegumenta & munimenta præparare. Et hoc ideo,
quia ratio hominis est ita multiplex, & ad diuersa se
extendens, quod non possent determinata instrumē-
ta ei sufficientia præparari. Similiter est ex parte ap-
prehensionis, quod alijs animalibus sunt indita se-
cundum naturalem æstimationem, quædam substā-
tiales conceptiones eis necessaria: sicut ouis, quod
lupus sit ei inimicus, & alia huiusmodi: sed loco
rum homini sunt indita vniuersalia principia natu-
raliter intellecta, per quæ in omnia quæ sunt ei ne-
cessaria, procedere potest, & similiter est etiam ex
parte appetitus. Alijs enim rebus inditus est natura-
lis appetitus alicuius rei determinate, sicut graui quæ
sit deorsum, & unicuique animalium, quod est sibi
conueniens secundum suam naturam: sed homini
inditus est appetitus ultimi finis sui in communi, ut
scilicet appetat naturaliter se esse completum in bo-
nitate. Sed in quo ista completio consistat, vtrum
in virtutibus, vel scientijs, vel delectabilibus, vel hu-
iusmodi alijs, non est ei determinatum a natura.
Quædo ergo ex propria ratione adiutus, diuina gra-
tia apprehendit aliquid speciale bonum, ut suam
beatitudinem, in quo vere sua beatitudo consistit,
tunc meretur non ex hoc quod appetit beatitudi-
nem quam naturaliter appetit: sed ex hoc quod ap-
petit hoc speciale, quod non naturaliter appetit, ut
visionem Dei, in quo tamen secundum rei veritatem
sua beatitudo consistit. Si vero aliquis per rationem
erroneam deducatur, ut appetat aliquid speciale,
ut suam beatitudinem, puta corporales delectatio-
nes, in quibus tamen secundum rei veritatem sua
beatitudo non consistit, sic appetendo beatitudi-
nem demeretur, non quia appetit beatitudinem,
sed quia indebite appetit hoc ut beatitudinem, in
quo beatitudo non est. patet igitur quod volendo
id, quod quis naturaliter vult, secundum se non est
meritorium, nec demeritorium: sed secundum quod
specificatur ad hoc, vel illud, potest esse meritorium
vel demeritorium. Et hoc modo sancti merentur
appetendo Deum, vel vitam æternam. Et per hoc
patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VIII.

Verum Deus voluntatem cogere possit.

¶ 1. Præ. Romanorū primo, pp quod tradidit illos
Deus & cetera, glossa Augutini dicit, manifestum
est Deum operari in cordibus hominū ad inclinandas
voluntates eorum in quodcumque voluerit, sicut
in bonū pro misericordia sua, sicut in malum p. me-
ritis eorum. ergo Deus potest cogere voluntatem
¶ 2. Præ. Si finitum finite agit, infinitū infinite agit
sed aliqua creatura finita trahit voluntatem finite
quia, ut dicit Tullius, honestum est quod sua vi non
trahit, & sua dignitate nos alliciat. ergo Deus qui ha-
bet infinitam virtutem in agendo, potest totam
cogere voluntatem.

est Deum operari in cordibus hominū ad inclinandas
voluntates eorum in quodcumque voluerit, sicut
in bonū pro misericordia sua, sicut in malum p. me-
ritis eorum. ergo Deus potest cogere voluntatem
¶ 3. Præ. Si finitum finite agit, infinitū infinite agit
sed aliqua creatura finita trahit voluntatem finite
quia, ut dicit Tullius, honestum est quod sua vi non
trahit, & sua dignitate nos alliciat. ergo Deus qui ha-
bet infinitam virtutem in agendo, potest totam
cogere voluntatem.

¶ 4. Præ. Ille proprie dicitur ad aliquid cogi, qui
non potest non facere illud, siue velit, siue non ve-
lit: sed voluntas non potest non velle, quod Deus
voluntate beneplaciti vult eam velle. alias voluntas
Dei esset inefficax respectu voluntatis nostre. ergo
Deus potest cogere voluntatem.

¶ 5. Præ. Cuilibet creature est pfecta obedientia ad
sui creatorē. ergo Deus potest ea cogere ad quod voluit.
Sed contra est, quod esse liberum a coactione est
naturale voluntati: sed naturalia non possunt ab ali-
quo remoueri. ergo voluntas non potest cogi a Deo.

¶ 2. Præ. Deus non potest facere, quod opposita sunt
mutua: sed voluntati & uiolenti sunt opposita,
quia uiolentiū est species inuoluntarij, ut patet in
3. Ethic. ergo Deus non potest facere, ut voluntas
quid coacte uelit, & ut non potest cogere voluntatem.

RESPON. Dicendum, quod Deus potest immutare
re voluntatem de necessitate: non tamen potest eam co-
gere. Quantumcumque, non voluntas immutatur in
aliquid, non dicitur cogi in illud. Cuius ratio est,
quia ipsum uelle aliquid est inclinari in illud: coactio
autem, uel uiolentia est contraria inclinationi illius
ei quæ cogitur. Cum igitur Deus voluntatem immu-
tatur, facit, ut precedenti inclinationi succedat alia
inclinatio, & ita quod prima auferatur, & secunda ma-
neret. Vnde illud, ad quod inducit uoluntatem, non est
contrarium inclinationi iam existenti: sed inclina-
tionem quæ prius inerat. Vnde non est uiolentia nec
coactio. Sicut lapidi ratione sue grauitatis in eam
inclinatio ad locum deorsum: hæc autem inclinatio
ne manente si sursum projiciatur, erit uiolentia. Si
autem Deus auferat a lapide inclinationem grauitatis,
eis, & det ei inclinationem leuitatis, tunc lecti sursum
non erit ei uiolentia: & ita immutatio motus potest
esse sine uiolentia. Et per hanc modum intelligendum
est hinc, quod Deus uoluntatem immutat sine eo,
quod uoluntatem cogat; potest autem Deus uoluntatem
immutare ex hoc, quod ipse in uoluntate operatur,
sicut in natura. Vnde sicut omnis actio naturalis
est a Deo, ita omnis actio uoluntatis, in quantum
est actio, non solum est a uoluntate, ut immediate
agente: sed a Deo, ut a primo agente qui uehementius
imprimat. Vnde sicut uoluntas potest immutari
actum suum in aliud, ut ex dictis patet, ita & multo
amplius Deus. Immutat autem uoluntatem dupliciter,
vno modo mouendo tantum, quoniam uoluntatem
mouet ad aliquid uolendum sine hoc, quod aliquid
formam imprimat uoluntati, sicut sine appositione
alicuius habitus quæque facit, ut homo uelit hoc, quod
prius non uolebat: alio uero modo imprimendo aliam
quam formam in ipsam uoluntatem. Sicut enim in
ipsa natura, quam Deus uoluntati dedit, inclinatio
uoluntas in aliquid uolendum, ut ex dictis patet: ita
ex aliquo superaddito, sicut est gratia, uel virtus, in-
clinatur ulterius ad uolendum aliquid aliud, ad quod
prius non erat determinata naturali inclinatione.
Sed hæc quidem inclinatio superaddita, quando

Lib. de gra-
tia & lib. ar-
bitr. cap. 21.
tom. 5.